

Роман Олександрович МАТВИЄНКО

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри освіти дорослих,
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
E-mail: fpkipa@gmail.com
Телефон: +380671392168

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ГОСПОДАРСЬКИХ СИСТЕМ У ЄДИНОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРІ

Матвієнко, Р. О. Методологічні засади формування та функціонування регіональних господарських систем у єдиному економічному просторі [Текст] / Роман Олександрович Матвієнко // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2014. – Том 15. – № 1. – С. 118-127. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Вступ. Тематика інтеграції економічного простору має багато аспектів: геополітичне та просторово-економічне підґрунтя, дотичність до проблеми економічної безпеки і зв'язок з питанням рівня інтегрованості внутрішнього ринку, що забезпечує в межах країни вільний транзит товарів і капіталів між регіонами, а також з питаннями правового регулювання економічної діяльності, просторової рівноваги відносно розподілу економічних центрів та економічних потоків. Саме тому питання інтегрованості економічного простору наразі є актуальною науково-прикладною проблемою.

Мета. Висвітлити принципи єдності економічного простору країни, проаналізувати роль держави в посиленні міжрегіональної інтеграції, розглянути єдність економічного простору як критерію стійкості економічної системи країни загалом, дослідити можливість гео економічного підходу виділення регіональних систем, розглянути регіональні системи як локальні сегменти світової господарської системи, систематизувати критерії класифікації регіональних систем, запропонувати визначення регіональної просторової системи.

Результати. Розкрито визначення регіональної просторової системи; запропоновано трактування регіонального розвитку за умов глобалізації та в межах постіндустріальної парадигми; визначено критерії, за якими слід здійснювати виділення регіональних систем.

Ключові слова: регіональна система; регіональний розвиток; економічний простір; глокалізація; глобалізація; інтеграція.

Роман Олександрович МАТВИЄНКО

МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ И ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ХОЗЯЙСТВЕННЫХ СИСТЕМ В ЕДИНОМ ЭКОНОМИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Аннотация

Вступление. Тематика интеграции экономического пространства имеет много аспектов: геополитическую и пространственно-экономическую подоплеку, касательно к проблеме экономической безопасности и связана с вопросом уровня интегрированности внутреннего рынка, что обеспечивает в пределах страны свободный транзит товаров и капиталов между регионами, а также с вопросами правового регулирования экономической деятельности, пространственного равновесия относительно распределения экономических центров и экономических потоков. Таким образом вопросы интегрированности экономического пространства в настоящее время являются актуальной научно-прикладной проблемой.

Цель. Описать принципы единства экономического пространства страны, проанализировать роль государства в усилении межрегиональной интеграции, рассмотреть единство экономического пространства как критерия устойчивости экономической системы страны в целом, исследовать возможность геоэкономического подхода выделения региональных систем, рассмотреть региональные системы как локальные сегменты мировой хозяйственной системы, систематизировать критерии

класифікації регіональних систем, пропонують визначення регіональної просторової системи.

Результати. *Визначено визначення регіональної просторової системи; запропоновано трактування регіонального розвитку в умовах глобалізації та в межах постіндустріальної парадигми; визначено критерії, за якими слід здійснювати виділення регіональних систем.*

Ключові слова: *регіональна система; регіональне розвиток; економічне просторове; глобалізація; глобалізація; інтеграція.*

Roman Oleksandrovych MATVIENKO

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Adult Education,
National Pedagogical Dragomanov University
E-mail: fpkipa@gmail.com
Phone: +380671392168

METHODOLOGICAL FRAMEWORK FORMATION AND FUNCTIONING OF REGIONAL ECONOMIC SYSTEMS IN A SINGLE ECONOMIC SPACE

Abstract

Introduction. *The issue of economic space integration has many various aspects: the geopolitical and regional economic basis, the involvement of the economic security issue and the relationship with the level of domestic market integration that should secure goods and capitals free transit between the regions on the country, as well as with the issues of business activity legal regulation and regional balance in distribution of economic centers and trade flow. On the base of these aspects the economic space integration is a topical academic and practical issue.*

Purpose. *The purpose of the thesis is to highlight the principles of country's economic space unity, to analyze the role of the state in trans-regional integration improvement, to discuss the economic space unity as the criteria of general national economic system endurance, to evaluate the use of geo-economic approach to the regional systems separation, to review the regional systems as the local segments of the world economic system, to systemize the criteria of regional systems' classification, and to propose the definition for the regional space system.*

Results. *The definition of the regional space system is provided. The interpretation of regional development in the framework of post-industrial paradigm under the globalization is proposed. The criteria of the regional system's separation are defined.*

Keywords: *regional system; regional development; economic space; glocalization; globalization; integration.*

JEL classification: **O100, O110, R100, R110, R580**

Вступ

Сучасний розвиток економіки простору пов'язаний з дослідженнями процесу регіоналізації економічного простору в Україні, об'єктом вивчення якого є феномен просторової нерівномірності і міжтериторіальної диференціації, а також з дослідженням особливостей інтеграційних процесів у формуванні економічного простору країни. Такий вектор регіональних досліджень видається закономірним, адже в сучасній економічній науці значної трансформації зазнала методологічна парадигма дослідження.

Вивченню та узагальненню проблем формування й функціонування регіональних господарських систем присвячені роботи багатьох вчених-регіоналістів, зокрема глибиною і широтою охоплення досліджуваних питань характеризуються наукові праці Версаль Н. І. [1], Вовканич С. Й. [2], Долішного М. І. [3], Захарченка В. І. [4], Кожевникова Н. Н. [5], Мікули Н. А. [6], Розанової Т. Г. [7], Садової У. Я. [8], Сапир Е. В. [9], Сторонянської І. З. [10], Шульц С. Л. [11], Йетто-Джилліса Г. [12], Робертсона Р. [13].

Мета статті та завдання

Основними завданнями статті є висвітлення принципів єдності економічного простору країни, аналіз ролі держави в посиленні міжрегіональної інтеграції, розгляд єдності економічного простору як критерію стійкості економічної системи країни загалом, дослідження можливості використання гео економічного підходу у виділенні регіональних систем, розгляд регіональної системи як локального

сегменту світової господарської системи, систематизація критеріїв класифікації регіональних систем, пропонування категорії регіональної просторової системи.

Виклад основного матеріалу

Просторова парадигма містить два виміри єдності економічного простору – єдиний економічний простір (у територіально-інституційному розумінні) і спільний економічний простір (як багатовимірне репрезентування сукупності інтеграційних процесів). Концепція єдності економічного простору в міжнародній економічній науці пов'язана із міждержавною і міжрегіональною інтеграцією, зумовленими процесами глобалізації, локалізації, а у регіональній економіці – територіальною інтеграцією, яка в умовах України значно ускладнена нерівномірним економічним зростанням і асиметричним розвитком територій.

Праця професора економіки Г. Йетто-Джилліса містить цікавий висновок щодо утворення нової геопросторової конфігурації – «глокалізації» – на базі поєднання глобального з локальним. На його погляд, ця комбінація у світовій господарській системі проявляється у процесі адаптації глобальних товарів до локальних ринків і адаптації глобальних виробничих процесів до наявних у певних країнах виробничих ресурсів – локалізація складових виробництва за принципами локалізації фаху, навичок і професійної майстерності [12, с. 9].

Термін «глокалізація» виражає стратегію синтезу глобальних і локальних інтересів. Цей термін зіставний з поняттям «новий регіоналізм», тобто такий, що реалізується на місцях, на відміну від «регіоналізму» ХХ ст., а процес спрямовано на пошук оптимальних способів інтеграції країн у світові глобальні процеси. Серед ознак глокалізації можна виділити миттєвість, проникливість, двосторонність інформаційних та енергетичних зв'язків, багаторівневість. Глокалізація як процес охопила різні регіональні макроструктури (наприклад ЄС, НАФТА), а також міжрегіональні структури і внутрішні структури регіональних утворень [5, с. 112]. Євроінтеграція на усіх рівнях формує спільну мережу, що за умови існування глокалізаційної тенденції забезпечує інтегрування між усіма суб'єктами діяльності, а також дозволяє врахувати специфіку кожної території для її розвитку. Водночас глобалізація забезпечила єдність економічного простору при збереженні національної ідентичності. Таким чином, єдність економічного простору по суті є етапом історичної еволюції інтеграційних економічних процесів, а якісне наповнення залежить від сили процесів глобалізації та глокалізації.

Загалом єдність економічного простору країни можна розглядати з відповідних позицій:

- інституційна однорідність формування середовища життєдіяльності (політично-правовий аспект єдності);
- інтегрованість внутрішнього ринку, вільне переміщення товарів і капіталів між територіями в межах країни;
- просторова рівновага – розподіл центрів впливу та інтенсивності економічних потоків;
- спільне соціокультурне середовище.

Оскільки економічний простір виконує інституційну, регулятивну, синхронізаторську та інформаційну функції, то єдиний економічний простір має забезпечити узгодження економічних інтересів держави загалом та регіонів зокрема. Коли ми говоримо про інтереси, то повинні наголосити на тому, що Україна як держава представляє інтереси українського суспільства і водночас гарантує єдність економічного простору країни.

Економічні інтереси є стимулом для економічних відносин і, попри суперечності, джерелом та рушієм розвитку економічного простору. Як відомо, суперечності в економічній сфері неминуче виникають:

- між об'єктивним прагненням задоволення потреб у розвитку територій і населення та можливостями економічної системи для цього;
- між потребами в ресурсах та можливостями їх отримання;
- між потребами економічної системи в державному управлінні і ефективністю його функціонування;
- між національними та регіональними інтересами в економічній сфері;
- між національними інтересами в економіці і інтересами інших країн [14, с. 18].

Питання єдності економічного простору є наслідком необхідності задоволення матеріальних потреб населення. Врахування суспільних інтересів є визначальним і коли йдеться про регіональний розвиток та економічну політику регіонів. Регіональні інтереси виражає населення, суб'єкти економічної діяльності і владні інституції. Процес реалізації економічних інтересів передбачає таку послідовність дій: усвідомлення інтересів, їх оцінка; формування інтересів, мотивів поведінки; соціальна діяльність щодо підтримки інтересів.

Інтереси всіх учасників інтеграційного процесу за групами зображено на рисунку 1.

Загалом за умов формування єдиного економічного простору зріс і ступінь урахування сукупності економічних інтересів. Погодженість економічних інтересів і держави, і регіонів, і населення, і суб'єктів господарювання є базовим моментом у забезпеченні інтеграції економічного простору. При цьому

сукупність цих інтересів та їх особливості визначають специфіку територіальної організації економіки країни.

Інтеграцію економічного простору розглядають з точки зору інтеграції ринку, адже саме на ринку здійснюється рух економічних потоків і діяльність суб'єктів ринку. В самому процесі формування економічних відносин у ринкових відносинах їх суб'єкти реалізують економічні інтереси. Пов'язаність як базову властивість економічного простору варто розглядати як пов'язаність просторових сегментів ринку.

До найважливіших переваг просторово інтегрованого ринку належать наступні:

Інтегрованість ринку спричиняє досягнення оптимального, за Парето, стану економічної системи, адже забезпечує вищий рівень добробуту суспільства порівняно з сегментованим ринком, що не здатний ефективно абсорбувати місцеву надлишкову пропозицію іншими частками ринку. Це призводить до ослаблення стимулів до економічного зростання і інших негативних наслідків.

Інтегрованість ринку формує вплив макроекономічної політики на значні обмеження, що враховують при прийнятті рішень на мікроекономічному рівні. Водночас на сегментованому ринку макроекономічні імпульси доходять до мікрорівня зі змінами і не призводять до очікуваних результатів.

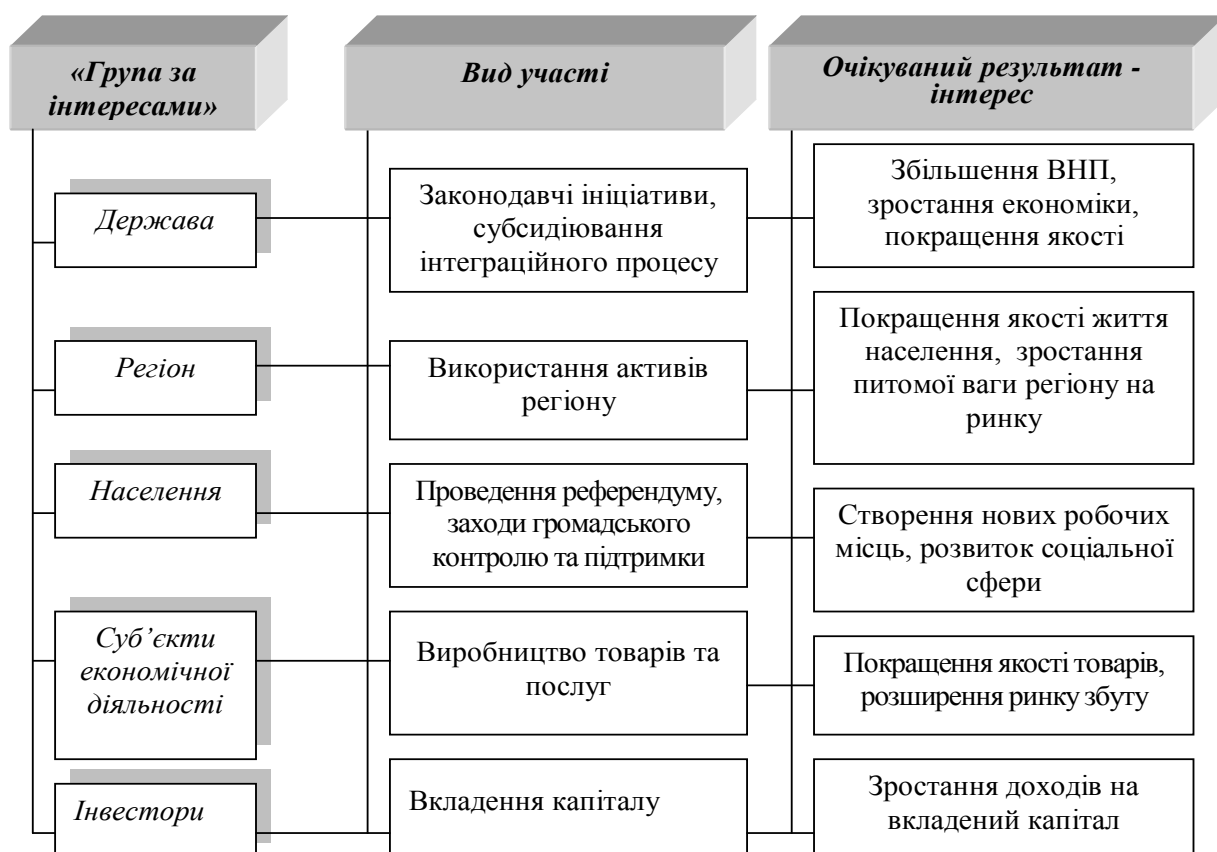

Рис. 1. Інтереси учасників інтеграційних процесів

*Розроблено автором

В межах інтегрованого ринку інакше формуються і вирішуються проблеми майнових відносин, монополій і зміцнення конкурентних відносин. Загалом на розвиток інтегрованості ринку негативно впливають:

- нерівність умов господарювання для різних економічних суб'єктів у сферах оподаткування, регулювання діяльності, отримання пільг і державної допомоги тощо;
- адміністративні бар'єри щодо переміщення товарів;
- приріст тарифів на вантажні перевезення;
- недосконала система торговельних посередників;
- недостатній розвиток ринкової інфраструктури;
- низька конкурентоздатність товарів власного виробництва;
- низький рівень платоспроможності населення;
- відсутність інформаційної бази щодо стану ринку;

-
- експансія на внутрішній ринок імпортованих товарів;
 - недостатній розвиток системи філій основного виробництва.

Оскільки ринок є місцем концентрації як економічних відносин, так і різних економічних взаємодій, будемо розглядати його як форму існування економічного простору. Просторова інтеграція на регіональних ринках є важливим процесом трансформації економічного простору всієї країни. З огляду на це, єдність економічного простору варто оцінювати через визначення ступеня інтегрованості ринку на базі аналізу просторової поведінки цін.

Інтегрованість ринку пов'язана і з проблемою встановлення просторової економічної рівноваги. Згідно з неокласичною теорією, вона наявна в умовах конвергенції економіки регіонів. Проведені І.З. Сторонянською дослідження рівня конвергенції українських регіонів дозволяють дійти висновку про наявність слабкої, але прогресуючої дивергенції. «За результатами оцінки умовної моделі β -конвергенції, можна говорити про середні темпи конвергенції українських регіонів. Регіони, що є позитивно кластеризованими (регіони з високими темпами розвитку, знаходяться, переважно, в оточенні таких самих сусідів і навпаки)» [10, с. 200-201]. Без сумніву, цей висновок свідчить на користь необхідності обрання курсу на посилення міжрегіональної інтеграції, а також зміцнення внутрішнього ринку. Роль держави у таких процесах можна звести до:

- проведення грамотної регіональної економічної політики;
- створення інфраструктурних мереж різнопланового цільового використання;
- впровадження заходів зі збільшення міжрегіонального товарообміну;
- розробки цільових програм щодо формування конкурентного середовища на внутрішніх ринках;
- проведення політики зі збільшення платоспроможності споживачів промислових товарів;
- удосконалення антимонопольної політики та посилення контролю її виконання;
- врегулювання відносин із зовнішніми ринками, зокрема з метою підвищення ефективності механізмів захисту внутрішнього ринку в умовах запровадження вимог СОТ та вільної торгівлі;
- забезпечення державних гарантій щодо вітчизняного виробника, відносно особливо експортних галузей;
- сприяння діяльності товарних бірж, аукціонів тощо.

Всі ці напрями сприяють підвищенню цінової конкурентоспроможності виробників порівняно з імпортерами, обмежують нелегальні канали імпорту тощо.

Формуванню єдиного економічного простору сприятиме рівномірний розподіл центрів економічної концентрації в економічному просторі, який, за умови раціональності, спричиняє ланцюгову реакцію – рівномірність розподілу центрів концентрації на території призводить до збільшення кількості центрів впливу, а їх розвиток забезпечує приналежність більшої кількості регіонів до групи «пропульсивних територій».

Існує і соціокультурна складова становлення єдиного економічного простору, що базується на спільних соціальних пріоритетах та культурних цінностях, необмежених адміністративними кордонами. Загалом соціокультурний ландшафт України є неоднорідним з огляду на історичні особливості її розвитку, етнічні та соціальні відмінності населення. Подібна ситуація не є винятковою, адже в інших країнах спостерігаються подібні територіальні відмінності.

Сутність соціального чинника у процесі формування економічного простору варто розглядати не лише як частину соціокультурних процесів, але й в контексті соціальної інтеграції, що може розглядатися як:

- результат соціалізації громадян і взаємного узгодження цінностей;
- процес становлення оптимальних зв'язків між самостійними соціальними об'єктами (індивідами, групами, державами) і подальше їх перетворення у цілісну систему зі спільними інтересами;
- форма досягнення стійкості і рівноваги у суспільних відносинах.

Про інтегрованість економічного простору свідчить інтенсивність економічних зв'язків між його частинами, елементами, як і високий ступінь мобільності товарів, послуг, капіталу і робочої сили. Свідченнями ж соціальної інтегрованості є:

- відсутність різного масштабу соціальних конфліктів;
- невелика різниця у рівні якості життя та рівні доходів населення;
- активність суспільства у підтримці зіставних умов життя населення;
- доступність соціальних послуг;
- розвинені комунікаційні канали, які створюють єдиний інформаційний простір;
- розвиненість соціального діалогу в регулюванні трудових відносин.

Підсумовуючи, можемо зауважити, що єдність економічного простору по суті варто розглядати як критерій стійкості економічної системи країни, результативності її соціально-економічних та інституційних реформ.

З метою структурування економічного простору необхідно визначити предметне поле аналізу взаємодій у системі економічних відносин, наприклад, взаємодія між самими регіонами, центром та регіонами, локальними територіями тощо. З економічної позиції під «регіоном» мають на увазі територіально відокремлену спеціалізовану частину господарства країни, що характеризується єдністю та цілісністю відтворювального процесу. За просторовою парадигмою суспільного розвитку, регіональну економічну систему розглядають не у вигляді ізольованої системи, а у вигляді сукупності взаємозалежних елементів, у якій кожен елемент має чітко визначені ендегенно та екзогенно місце та функції.

Цивілізаційний підхід базується на трьох принципах періодизації суспільного розвитку: принцип стадій (послідовність усіх етапів розвитку), принцип полілінійності (паралельний розвиток різних способів виробництва) та принцип цивілізаційної унікальності [4, с. 17-28]. Критеріями визначення регіональних систем є критерії територіального поділу та виду діяльності.

Територіальний критерій визначення регіональних систем виокремлює так звані регіони за вторинним територіальним поділом, які в межах України виокремлюють за ознаками:

- географічне розташування (Причорноморський регіон, Західний регіон та ін.);
- культурне та етнічне походження (Поділля, Бойківщина тощо);
- специфічні визначені умови господарювання (ТПР, СЕЗ тощо);
- масштабність території (макрорегіони, мікрорегіони).

Слід зазначити, що однією з найсуттєвіших ознак регіональної системи є те, що, попри її масштаб чи таксономічний рівень, процеси її розвитку і суспільного життя є об'єктами дослідження регіонології як науки «про розвиток регіональних систем, людини і довкілля, а також про контекст інноваційної парадигми в регіоноутворенні та регіональному потенціалі культури» [15, с. 18-19].

У випадках, коли вид діяльності є критерієм виділення регіональної системи, її територія грає роль базисної проекції, що просторово обмежує певні сфери діяльності. Така система є одночасно як ієрархічною складовою національного простору, так і системою, що має горизонтальні зв'язки зі сформованими певними видами діяльності системами. Тобто, відбувається взаємне проникнення економічного, соціального, інформаційного і тому подібних видів діяльності на певній території. Інтегральне сприйняття цих видів діяльності визначає специфіку території і відповідно впливає на діяльність населення.

Введення критерію діяльності для виокремлення регіональної системи пов'язано і з сучасними тенденціями в області модернізації економіки, інтенсивністю розвитку різних форм мережевої взаємодії економічних агентів і трансформацією соціальних інститутів. Мережеві структури по суті є сформованими в межах підприємств, галузей, на міжгалузевому рівні, а також на міждержавному та глобальному рівнях. В основі формування мережевих структур закладають логістичні системи та інформаційні технології управління.

Параметри характеристики розвитку регіональних систем найбільше залежать від функцій, які вони виконують, тому ще одним критерієм класифікації вважаємо функції, які виконуються ними у суспільному поділі праці. До такого типу регіональних систем зараховують регіони як елементи територіального чи галузевого поділу країни, що функціонують згідно з потребами державного управління та галузевого економічного управління. Наявність подібних регіональних систем, що виділені відповідно до потреб галузевого управління, підтверджує правомірність виділення окремої групи регіональних систем, виокремлених за видами їх діяльності.

Між різними підсистемами суспільства постійно виникають зони взаємопроникнення, де здійснюється міжтериторіальна взаємодія. Саме така взаємодія виступає ще одним критерієм для виділення регіональних систем. Тому, до списку регіональних суспільних систем правомірно віднести і транскордонні регіони, що об'єднують прикордонні території країн-сусідів для реалізації спільних проектів у сферах суспільного життя [6, с. 27].

Оскільки світова спільнота утворює систему взаємопрониклих регіональних систем різного рівня, то регіональні також можна розуміти як зони спільних (політичних, економічних, соціальних, екологічних тощо) інтересів населення. Тому вихід регіональних студій за межі кордонів як національних, так і адміністративно-територіальних утворень доповнює типологію регіональних систем, а також сприяє подальшому поступу регіональної науки.

Глобалізований характер розвитку світової господарської системи, різноманітність видів її діяльності зумовили створення нових форм просторової організації економічної діяльності та нових методів сучасного менеджменту, що зумовило і формування нових регіональних суспільних та господарських систем. Глобалізація передбачає як вихід діяльності за межі окремої країни та процес інтернаціоналізації, так і процес переходу до якісно іншого стану економіки та суспільства загалом. Головною функцією глобалізації відносно економічного розвитку є забезпечення стійкості зв'язків у світовій економічній системі через зростання економічної відкритості всіх країн, лібералізації торгівлі та

переміщення капіталів, поширення екстериторіальної поведінки економічних суб'єктів. Однак, глобалізація суспільного розвитку передбачає і перетворення локальних (національних, регіональних чи місцевих) проблем соціального, політичного, економічного характеру до загальносвітових через набуття ними якостей суспільно значущих проблем.

Регіональні процеси не обмежені лише територіальними межами адміністративних регіонів. Так процеси міграції населення, мотивація праці, трансформація суспільних відносин є по своїй суті не тільки регіональними. У процесі розвитку регіону можна спостерігати і процеси, що властиві національній і, певною мірою, глобальній суспільній системі.

Таким чином, регіональний розвиток за умов глобалізації та в межах постіндустріальної парадигми можна трактувати як процес, який передбачає збереження динамічної рівноваги через доцільне використання власного потенціалу та з урахуванням умов зовнішнього середовища. Тому варто говорити і про посилення взаємовпливів систем різного таксономічного рівня з зовнішнім середовищем або про геоекономічний підхід виділення регіональних систем. Такий підхід наповнить новим змістом суспільні відносини, адже передбачає ідентифікацію стратифікованих локальних систем. Ці системи сформовано на базі просторових локалізацій певних видів діяльності. Центром таких локалізацій є управління фінансами і приватною власністю, розробка інноваційних технологій і продуктів і особливо створення необхідної для такого управління інформаційної та комунікаційної інфраструктур та сфери соціально-культурних послуг. Геоекономічний принцип виділення регіональної системи дає право говорити про орієнтованість її розвитку на потреби національної економіки, а також про необхідність її адаптації до світових господарських процесів.

Отже, регіональні системи можна розглядати не тільки як ієрархічні системи національного рівня, але й як локальні сегменти світової господарської системи. Приміром, у світовій практиці регіональними системами називають багатофакторні та різноманітні функціонально простори, у яких зароджується новий особливий тип управління. За цієї умови адміністративні одиниці знівельовано до окремих підсистем у загальній структурі регіональних систем (табл. 1).

Вищезазначені підходи регіональної структуризації економічного простору країни дозволяють систематизувати такі критерії класифікації регіональних систем, які відповідають сучасним тенденціям трансформацій у суспільному розвитку. Таким чином, виокремлення регіональних систем слід здійснювати за наступними критеріями:

- за видами діяльності;
- за функціональною навантаженістю територій;
- за типами просторових конфігурацій (точкові, мережеві, площинні та об'ємні) [9];
- за геоекономічними нішами, які займають регіональні системи (структуротвірні підсистеми геоекономічного простору; підсистеми, що є опорними ланками геоекономічних циклів відтворення тощо);
- за способом і ступенем взаємодії (монолітні структури або підсистеми з сильним взаємозв'язком та взаємовпливом; розсіяні структури – підсистеми з слабким або нестійким взаємовпливом та взаємозв'язком; перехідні підсистеми);
- за масштабом території (мега-, макро-; та мезорегіони).

На базі аналізу вищевказаних методологічних підходів можна запропонувати визначення регіональної просторової системи як відкритого у своїх межах формування, цілісність якого забезпечується просторовим та часовим поєднанням діяльності, суспільних явищ, об'єктів, суб'єктів, процесів та докільця, а просторові межі такої системи сформовані міжтериторіальними та міжсуб'єктами зв'язками.

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, в економічному просторі України наразі формуються і розвиваються не тільки просторові регіональні системи ієрархічного виду, але й системи, що виділяються за різними вищезазначеними критеріями та ознаками. У процесі визначення принципів формування та розвитку таких систем варто враховувати і взаємодію процесів інтеграції і диференціації, і глобальні інтеграційні процеси, і поєднання поступального розвитку та новацій, і просторову локалізацію суспільного відтворення та соціальних комунікацій, і впорядкованість у взаємодії просторових елементів у межах загальнонаціональної суспільної системи. Функціонування вказаних просторових регіональних систем зумовлено рівнем розвитку самої системи, потребою у поступальному розвитку суспільного процесу відтворення, а також способами організації відповідної діяльності та рівнем концентрації даної діяльності у межах адміністративних регіонів.

Таблиця 1. Регіональні системи, виокремлені на основі геоекономічного підходу

Типи систем	Основні риси і форми прояву та приклади систем
Геоекономічні регіони (територіально-господарський район)	Спеціалізовані самостійні сегменти геоекономічного атласу світу, об'єднані загальною господарською практикою, стратегічними інтересами і динамікою, власною культурно-історичною самобутністю. Економічна підсистема функціонує за рахунок взаємодії ресурсів та регіонотвірної інституціональної інфраструктури. Наднаціональний рівень
Територіальні зони глобального спільного господарювання	Геоекономічні широтні пояси. Наднаціональний рівень Арктичний район, Нафтовий Каспійський басейн.
Регіонально-адміністративні господарські зони	Регіональні кластери – група географічно взаємопов'язаних компаній і організацій, які діють у певній сфері, характеризуються спільною діяльністю і взаємодоповнюють одне одного. Наднаціональний рівень – транскордонні кластери (Скляний кластер в Баварії-Богемії (Німеччина-Чехія), суднобудівний (Франція-Нідерланди), фармацевтичний та біотехнологічний (Данія-Швеція).
Центри скупчення проривних інформаційних технологій або зони високих технологій	Техногенні долини – території, в межах яких відбувається накопичення і використання науково-технічного потенціалу та які сприяють розповсюдженню інновацій. Мезорівень Силіконова долина, район Конай (Японія), долина Медікон (Данія)
Регіони, ареали, інфраструктура яких базується на симбіозі організацій гуманітарного (культурологічного, духовного, національно-етнічного і промислового потенціалу)	Інтелектуальні долини – новий цивілізаційний формат локальної системи, орієнтований на неекономічні цінності. Використовує зовнішньосистемні ресурси. Мезорівень
Сукупність інноваційних підприємств, об'єднаних за галузевим та міжгалузевим принципами	Технополіси – реконструйовані міста, де поєднуються інтереси приватного та суспільного секторів з метою інтенсифікації економічного розвитку. Штутгарт (Німеччина), Детройт (США) Єкатеринбург (Росія), Дніпропетровськ.
Столичні міста	Світові міста, які виконують роль світових центрів прийняття рішень та ділової активності (Вашингтон – Нью-Йорк, Бонн – Берлін, Пекін-Шанхай).
Індустріальні агломерації територіально сконцентрованих малих і середніх високо- спеціалізованих підприємств	Індустріальні райони. Зона Рейну (Німеччина), Графство Манчестер (Англія), Уральський регіон (Росія), Донецький регіон (Україна).
Адміністративні структури, територіально від'єднані від території держави	Аляска (США), Калінінград (Росія).
Комплексне багатофункціональне утворення міжгалузевого науково-інноваційного профілю	Наукові парки: Академмістечко в Росії, Сан-Дієго в США, Баден-Вюртемберг у Німеччині
Високорозвинені структури з організації розробки та випуску конкурентної продукції з науково-промисловим ядром і потужною виробничо-фінансовою підтримкою	Технопарки: Північнокаролінський трикутний парк (США), Інститут електрозварювання ім. Є. О. Патона, Вуглемаш (Україна)
Адміністративні одиниці (округи, штати, кантони, землі, графства, області).	Адміністративні одиниці.
Автономії та етнічні округи	Субнаціональна територіальна спільнота
Утворення, побудовані на базі винесених за національні рамки потоків (міграційних, фінансових тощо)	Транскордонні територіальні утворення. Єврорегіон Буг, Карпатський єврорегіон.

*Складено за: [16, с. 72; 5, с. 385-391; 17, с. 385-391]

Список літератури

1. Версаль, Н. І. Сучасні теорії державного регулювання економіки [Текст] / Н. І. Версаль // Фінансово-кредитне стимулювання економічного зростання : матеріали між нар. наук. -практ. конф. м. Луцьк, 3-5 червня 2005 р. – Луцьк: ОВВ «Вежа», 2005. – С. 71-72.
2. Вовканич, С. Й. Українська національна ідея: нові виклики і адекватні стратегії [Текст] / С. Й. Вовканич. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 20 с. – (Препринт / НАН України, Ін-т регіональних досліджень ; ІРД НАНУ 2009-4).
3. Долішній, М. І. Стратегія розвитку університетської освіти : європейський, національний та регіональний контекст [Текст] / М. І. Долішній, Л. К. Семів, І. Ю. Ходикіна // Регіональна економіка. – 2006. – № 3. – С. 11-21.
4. Захарченко, В. І. Трансформаційні процеси у промислових територіальних системах України [Текст] / В. І. Захарченко. – Вінниця : Гіпаніс, 2004. – 548 с.
5. Кожевников, Н. Н. Глокалізація : концепції, характерные черты, практические аспекты [Текст] / Н. Н. Кожевников, Н. Л. Шашкевич // Вестник ЯГУ. – 2005. – Т. 2, № 3. – С. 111-115.
6. Мікула, Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво [Текст] : монографія / Н. А. Мікула. – Львів : ІРД НАН України, 2004. – 395 с.
7. Розанова, Т. Г. Региональная экономическая система : методология и методика исследования [Текст] : монографія / Т. Г. Розанова. – М. : Аверс, 2000. – 283 с.
8. Садова, У. Я. Соціально-трудова система: оцінка ефективності і регіональна політика розвитку в Україні [Текст] / У. Я. Садова // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні суспільні системи : [зб. наук. праць] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; [редкол. : акад. НАН України М. І. Долішній (відп. ред.) та ін.]. – 2004. – Вип. 3 (XLVII). – Ч. 1. – С. 89-94.
9. Сапир, Е. В. Стратифікація локальних суб'єктів геоэкономического общения [Текст] / Е. В. Сапир // Безопасность Европы. – 2004. – № 2. – С. 105-106.
10. Сторонянська, І. З. Міжрегіональні інтеграційні процеси в Україні : тенденції та перспективи розвитку [Текст] : монографія / І. З. Сторонянська, С. Л. Шульц. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 392 с.
11. Шульц, С. Л. Методологічні підходи до типології регіональних суспільних систем [Текст] / С. Л. Шульц // Регіональна економіка. – 2007. – №1. – С. 18-27.
12. Jetto-Gillies, G. Transnational Corporation : fragmentation amidst integration [Текст] / G. Jetto-Gillies. – 2000. – P. 9.
13. Robertson, R. Globalization : Time – Space and Homogeneity – Heterogeneity [Текст] / R. Robertson, M. Lash // Global Modernities. – 1997. – P. 25-44.
14. Єрмошенко, М. М. Національні економічні інтереси : інтереси і захист [Текст] / М. М. Єрмошенко // Актуальні проблеми економіки. – 2001. – № 1. – С. 18-25.
15. Злупко, С. М. Наукові основи моделювання розвитку регіональних суспільно-економічних систем [Текст] / С. М. Злупко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Регіональні суспільні системи : [зб. наук. праць] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень ; [редкол. : Долішній М. І. (відп. ред.) та ін.]. – 2004. – Ч. 1, вип. 3 (XLVII). – С. 18-19.
16. Будкін, В. Зони високих технологій [Текст] / В. Будкін, З. Петренко, Тхі Хань Нгуен // Економіка України. – 2005. – №5. – С. 68-74.
17. Российский энциклопедический словарь. В 2 кн. [Текст] / под. ред. : А. М. Прохорова. – М. : Большая российская энциклопедия, 2001. – 1024 с.

References

1. Versailles, N. I. (2005). *Modern theory of state regulation of the economy. Financial and credit to stimulate economic growth*. Lutsk : OVV "Tower", 71-72.
2. Vovkanych, S. Y. (2009). *Ukrainian National Idea: new challenges and strategies appropriate*. Lviv: IRD, NAS of Ukraine.
3. Dolishniy, M. I. & Semiv, L. K. & Hodykina, I. J. (2006). *Strategy of university education: european, national and regional context*. *Regional Economics*, 3, 11-21.
4. Zaharchenko, V. I. (2004). *Transformation processes in regional industrial systems Ukraine*. Kiev: Hipanis.
5. Kozhevnikov, N. & Shashkevych, N. L. (2005). *Glocalization: concepts, characteristics of practical aspects*. *Journal Yaga*, 2(3), 111-115.
6. Mikula, N. A. (2004). *Inter-territorial and cross-border cooperation*. Lviv: IRD, NAS of Ukraine.
7. Rozanov, T. G. (2000). *Regional economic system: methodology and methods of the study*. Moscow: Avers.
8. Sadova, U. J. (2004). *Socio-labor system: evaluating the effectiveness of regional policy and development in Ukraine*. *Socio-economic research in transition. Regional social systems*, 3(XLVII),. 89-94.
9. Sapir, E. (2004). *Stratification local entities geoeconomical communication*. *Safety Europe*, 2, 105-106.

-
10. *Storonyanska, I. Z. & Schultz, S. L. (2009). Inter-regional integration processes in Ukraine : trends and prospects. Lviv: IRD, NAS of Ukraine.*
 11. *Schultz, S. (2007). Methodological Approaches to the typology of regional social systems. Regional Economics, 1, 18-27.*
 12. *Jetto-Gillies, G. (2000). Transnational Corporation: fragmentation amidst integration.*
 13. *Robertson, R. & Lash, M. (1997). Globalization: Time - Space and Homogeneity – Heterogeneity. Global Modernities, 25-44.*
 14. *Yermoshenko, M. M. (2001). National economic interests : the interests and protection. Actual problems of economy, 1, 18-25.*
 15. *Zlupko, S. M. (2004). Scientific basis of modeling of regional socio -economic systems. Socio-economic research in transition. Regional social systems, 18-19.*
 16. *Budkin, V. & Petrenko, S. & Khanh Thi Nguyen. (2005). High Technology Zones. Economy of Ukraine, 5, 68-74.*
 17. *Russian Encyclopedic Dictionary. (2001). Moscow: Bolshaya Rossiyskaya Encyclopedia.*

Стаття надійшла до редакції 07.03.2014 р.